પ્રવચન નં. ૧૮૯, શ્લોક--૨૭૩ થી ૨૭૬, મંગળવાર, અષાઢ સુદ ૧૦, તા.૨૨-૭-૮૦

૨૭૩ (કળશ). **'જે ધર્મતીર્થના અધિનાથ (નાયક) છે,...'** તીર્થંકરદેવ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા પરમેશ્વર પૂર્ણ જ્ઞાન-દર્શનને પ્રાપ્ત (થયા), એ ધર્મના નાયક છે. આહાહા..! લોકાલોકના જાણનાર (છે) એ અપેક્ષાએ અધિનાથ કહ્યા છે. એક એક આત્મા એટલી તાકાત ધરાવે છે. આહાહા..! ત્રણકાળ, ત્રણલોકને એક સમયમાં જાણે એવી તાકાત અંદર ભરી છે. આહાહા..! વીર્ય–શૂરવીર પૂર્ણ ભરેલો છે. દરેક આત્મા બળથી પૂર્ણ ભરેલો ભગવાન છે. વિશ્વાસ બેસે નહિ. આહાહા..! એક અહીં બીડીમાં રાજી થઈ જાય એને આ (માનવું). આહાહા..! અનંત અનંત આનંદ અને અનંત અનંત શાંતિ, એમાં પૂર્ણ ભરેલો એવો ભગવાનઆત્મા, એ નાયક છે, એમ કહે છે.

'જે અસદશ છે...' એની સાથે કોઈ મળે એવો મેળ નથી. આહાહા..! એવો તું છો, પ્રભુ! આ વ્યક્ત પ્રગટ દશા છે. તારી શક્તિ અને સ્વભાવ, તારું બળ પણ એટલું ને એવડું જ છે. આહાહા..! અનંતબળ છે, અનંતજ્ઞાન છે, અનંતશાંતિ છે. અહીં પ્રગટની વાત છે. **'જેના સમાન અન્ય કોઈ નથી અને જે સકળ લોકના એક નાથ છે...'** આખા લોક ને અલોકને જાણવામાં નાથ તરીકે કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! પોતાની સંપદા જે પ્રગટ થઈ છે એ તો રાખે છે પણ લોકના નેત્ર સમાન, દુનિયાને નેત્ર સમાન એ છે. નિમિત્ત તરીકે એ કહે છે.

'એવા સર્વજ્ઞ ભગવાનમાં નિરંતર સર્વતઃ જ્ઞાન અને દર્શન યુગપદ્ વર્તે છે.' આહાહા..! એ વિશ્વાસ આવવો. સર્વજ્ઞ ભગવાનને એક સમયમાં સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શન એક સાથે વર્તે છે. ભલે બે ગુણ જુદા છે, બે ગુણનો વિષય પણ જુદો છે. આહાહા..! દર્શનનો વિષય એકરૂપ છે, જ્ઞાનનો વિષય ભેદરૂપ છે. છતાં એક સમયમાં બેય વર્તે છે. આહાહા..! એવો જે ભગવાનઆત્મા.. પ્રગટ થયેલી દશાની વાત છે. આહાહા..!

'જેણે સમસ્ત તિમિરસમૂહનો નાશ કર્યો છે...' જેણે સમસ્ત અંધકાર ચૈતન્યના તેજના બળ વડે... આહાહા..! ચૈતન્યના તેજના બળ વડે સમસ્ત અંધકાર–તિમિરનો નાશ કર્યો છે **'એવા આ તેજરાશિરૂપ સૂર્યમાં...'** જેમ તેજરાશિ. તેજનો રાશિ સૂર્ય. **'જેવી રીતે આ ઉષ્ણતા અને પ્રકાશ (યુગપદ્) વર્તે છે...'** તાપ અને પ્રકાશ સૂર્યમાં એકસાથે વર્તે છે એ તો પ્રત્યક્ષ છે. એવી રીતે ભગવાનઆત્મામાં **'જગતના જીવોને નેત્ર પ્રાપ્ત થાય છે.'** સૂર્ય. સૂર્ય પ્રગટ થાય ત્યારે નેત્રથી દેખે. અંધકાર હોય ત્યારે ન દેખે. આહાહા..! સૂર્ય ઊગે એટલે આમ આ દેખે. **'(અર્થાત્ સૂર્યના નિમિત્તે જીવોનાં નેત્ર દેખવા લાગે છે), તેવી જ રીતે...'** કાલે અહીં સુધી આવ્યું હતું.

'જ્ઞાન અને દર્શન (યુગપદ્) હોય છે....' સૂર્યમાં જેમ આતાપ અને પ્રકાશ એક સાથે દેખે છે. એમ ભગવાનઆત્મા પ્રગટ દશામાં કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન બે ગુણ (હોવા) છતાં એક સમયમાં વર્તે છે. આહાહા..! એનો વિશ્વાસ લાવવો એ કાંઈ ઓછી વાત છે? આહાહા..! એ બધી વાતું દુનિયામાં માને. આ આત્મા અંદર પૂર્ણ જ્ઞાન અને પૂર્ણ દર્શન પ્રગટ કરતાં એક સમયે જાણી શકે એવી એની તાકાત છે. આહાહા..!

'તેવી જ રીતે સર્વજ્ઞ ભગવાનને જ્ઞાન અને દર્શન એકીસાથે હોય છે અને વળી સર્વજ્ઞ ભગવાનના નિમિત્તે...' આહાહા..! ભગવાનને જ્યારે જ્ઞાન પ્રગટ્યું અને દિવ્યધ્વનિ દ્વારા પ્રકાશ કર્યો ત્યારે **'જગતના જીવોને જ્ઞાન પ્રગટ થાય છે.'** જેમ સૂર્યના પ્રકાશ અને આતાપમાં આંખની વસ્તુ દેખવાની નજરું આમ પડે છે. પ્રગટ જાણવું-દેખવું (છે) એવી જેને પ્રતીત થાય છે એની નજરમાં સર્વ દેખાય આવે છે. આહાહા..! ઓહો! કેમ બેસે? બહાર ક્રિયા-પ્રવૃત્તિ બેસે. જે એની ચીજમાં નથી. શાંત, સબળ, જ્ઞાન-દર્શન-આનંદ અને વીર્યનું પૂર્ણ સ્વરૂપ. જગતના જીવોને પદાર્થ જોવાની આંખ પ્રગટી. આહાહા..! ભગવાનને જ્ઞાન-દર્શન થયું. છે?

'સર્વજ્ઞ ભગવાનના નિમિત્તે જગતના જીવોને...' આહાહા..! ખૂબી શું છે? કે સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી ભગવાન થયા, છે. પણ બધાને એની સામું જોવાની શ્રદ્ધા નથી અને નજરે પણ પડતો નથી. આહાહા..! એમ લીધું છે. જેને સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી અંદરમાં બેઠા, સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી,... સર્વજ્ઞ એટલે શું? ભાઈ! આહાહા..! જે જ્ઞાનમાં ત્રણકાળ જેનો આદિ નહિ, અંત નહિ, જેના જ્ઞાનમાં... આહાહા..! ત્રણલોક અને અલોક એક સમયમાં જાણે. આહાહા..! અલોકનો અંત નથી, કાળનો અંત નથી એને એક સમયમાં જાણે. ભાઈ! એ વાત બેસવી (જોઈએ). એમ ને

એમ જૈનમાં જન્મ્યા. ભગવાન આવા છે ને તેવા એમ માનીને બેઠા એમ નહિ. અંતર એને નથી બેઠું, બાપા! આહાહા..!

અહીં તો એ કહે છે, **'સર્વજ્ઞ ભગવાનના નિમિત્તે...'** એનાથી નહિ. પણ થનારને તે નિમિત્ત છે. નિમિત્તથી થતું નથી. આહાહા..! પણ ભગવાન સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં અત્યારે બિરાજે છે, હાજરાહજુર છે. સમવસરણ છે, ઇન્દ્રો આવે છે, જેની સભામાં વાઘ અને સિંહ બકરાના ટોળાની જેમ આવે. આહાહા..! બકરા જેમ નરમાઈથી આવે. એમ જંગલમાંથી સિંહ ને વાઘ પ્રભુની વાણી સાંભળવા અત્યારે આવે છે. આહા..!

અહીં તો એમ કહેવું છે કે જેને સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી જગતમાં છે એમ જેને બેસે એને અંદરની આંખ પદાર્થ જોવાને માટે પ્રગટ થાય છે. આહાહા..! શું કીધું એ?

જેમ સૂર્યનો પ્રકાશ અને તાપ. તાપ-તાપ-ગરમી. ગરમી અને પ્રકાશ એ બેય એકસાથે છે. પ્રકાશ બહાર પડે ત્યારે આંધળા એટલે જેને રાત્રે આંખે દેખાય નહિ એ બધા દેખતા થઈ જાય. આહાહા..! એમ ત્રણલોકના નાથ સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી પરમાત્મા પ્રગટ થયે એમના નિમિત્તે અહીં તો જગતના જીવોને... આંકડો લીધો નથી. આહાહા..! **'જગતના જીવોને...'** આહાહા..! ઢગલાબંધ જીવો અનંત પડ્યા છે. એ **'જગતના જીવોને જ્ઞાન પ્રગટ થાય છે.'** પરમાત્માને જ્ઞાન ને દર્શન પ્રગટે છે. એને માનનારને પણ અંદર જ્ઞાનદૃષ્ટિ પ્રગટ થાય છે. આહાહા..! એમ કહેવા માગે છે.

જેમ સૂર્યના પ્રકાશમાં પહેલા અંધારે નહોતું દેખાતું એ આ પ્રકાશમાં, ભલે પ્રકાશ દેખાડતું નથી, પ્રકાશ તો નિમિત્ત છે, દેખે છે તો એ પોતે પોતાના બળથી. એમ સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી આ જગતમાં છે. આહાહા..! એ વાત જેના હૃદયમાં બેઠી એનું હૃદય પદાર્થને જાણવાને તૈયાર થઈ ગયું છે. ભગવાનનું જ્ઞાન અને દર્શન જ્યાં પૂર્ણ છે એમ જાણ્યું. અરે..! એણે અનંતબળથી પ્રગટ કર્યું છે. એ મારામાં પણ અનંતબળ છે. હું અનંતબળનો ધણી એક સમયમાં જ્ઞાન ને આનંદ પૂર્ણ પ્રગટ કરનાર મારી તાકાત છે. આહાહા..! જેણે એક સમયમાં પ્રગટ કર્યું તો મારામાં પણ એક સમયમાં એટલું બળ ભર્યું છે, એટલી વીર્યતા અંદર ભરી છે કે એક સમયમાં હું પણ જ્ઞાન ને દર્શનને પ્રગટ કરી શકું.

ભગવાનનો જ્ઞાન-દર્શનનો નિર્ણય થતાં પોતાના આત્માને પણ પોતે વસ્તુને જાણવા શીખ્યો અને જાણતા ત્રણકાળ ને ત્રણલોકને જાણે એવી દશા પ્રગટ થશે. એવી દશા પ્રગટ થશે. આહાહા..! ભગવાન છે... છે... છે... એવી વાતું તો બધા ઘણા કરે. બાપુ! એને અંતરમાં.. આહાહા..! વીતરાગ સર્વજ્ઞ એક સમયમાં ત્રણકાળ, ત્રણલોકને જાણે એવું દેખવું અને એવા દર્શન ને જ્ઞાન પ્રગટ થયા છે. એવું જેને પ્રતીતમાં આવે છે એણે ભગવાનનું જ્ઞાન નિમિત્ત થાય છે. શેમાં? જગતના જીવોને જ્ઞાન પ્રગટ થાય છે. આહાહા..! એ શ્લોક છે, ટીકાકારનો શ્લોક છે.

મુમુક્ષુ :– અરિહંતના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયને જાણે...

ઉત્તર :– પર્યાયને જાણે. અહીં તો એક જ વાત લીધી છે. એ જાણે એને આત્મા જાણવામાં આવે. ૮૦-ગાથામાં આવ્યું ને? એ તો પરદ્રવ્ય છે. પણ પરદ્રવ્યમાં આટલી શક્તિ, આટલું બળ કે જ્ઞાન ને દર્શન એક સમયમાં પ્રગટ કર્યું, એવા બળવંત પરમાત્માની હાજરી છે. એવી હાજરી અંદરમાં બેસી જાય એને કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શનની પહેલી પ્રતીત અને અનુભવ તો થઈ જાય. આહાહા..! ઝીણી વાત છે, બાપા! દુનિયાથી બહુ.. દુનિયાનો આખો રસ્તો ... થઈ ગયો. પણ આ શું ચીજ છે? અને આને માન્યે શું થાય છે? એવો અંતરમાં એને વિશ્વાસ નથી. આહાહા..! ત્રણલોકના નાથને જાણે, યુગપદ્ જાણે અને દેખે એવી શક્તિવાળા પ્રભુ, એ જેને બેસે એને નેત્ર ખુલી જાય. આહાહા..! એને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન નેત્ર તો ખૂલી જાય અને પછી એને કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન પણ ખુલ્યા વિના રહે નહિ. આહાહા..! ગજબ વાત છે. આમ તો અરિહંત છે ને સિદ્ધ છે એમ તો ઘણીવાર ગોખી ગયો. મોઢે કરી ગયો. નિશાળમાં પાસ કરી ગયો. અહીં પાસ ન કર્યું. આહાહા..!

ત્રણલોકનો નાથ જેને એક સમયમાં ઉપયોગ પરમાં લીધા વિના સ્વ ને પર પૂર્ણ જાણવું-દેખવું એક સમયમાં થાય એવી તાકાત અંદર હતી તે પ્રગટ થઈ છે. આહાહા..! એવી પ્રગટ થઈ છે તેને માનનાર, તેને જ્ઞાન ને દર્શન અનંત મારું બળ છે એવી પ્રતીતિ અનુભવ થયા વિના રહે નહિ, એમ અહીં તો કહે છે. જેમ તાપ અને પ્રકાશ થતાં જીવોને નેત્રમાં દેખવાનું થાય જ. આહાહા..! દેખનારને. આતાપ અને સૂર્ય હોય અને આંધળા કે બીજા આંખ હોય તોપણ જેની સામું જોવે નહિ અને ઘરમાં અંધારામાં પડ્યા હોય. આહાહા..!

આ દેહદેવળમાં બિરાજતા ભગવાન બધા પ્રભુ છે, બધા ભગવાન છે. સ્ત્રી-પુરુષ આત્મા, કાગડા, કૂતરા ને તિર્યંચ, નારકી, દેવ અને એકેન્દ્રિય... આહાહા..! એ બધા ભગવાન છે. દ્રવ્યે ભગવાન છે. એ આ પ્રગટ જેને થયું એ ઉપરથી બધા દ્રવ્ય એ ભગવાન છે એમ પ્રતીત થઈ અને પોતાને પણ પ્રતીત થઈ કે હું પણ હવે કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન પ્રગટ કરી શકીશ. આહાહા..! 'શાંતિભાઈ'! આવી વાતું છે. આહાહા..! અંદરમાં બેસવું જોઈએ. ભાષામાં નહિ, ધારણામાં નહિ. આહાહા..! જ્ઞાનની મૂર્તિ પ્રભુ, આનંદનો સાગર, શાંતિના– અનંત અનંત શાંતિના પ્રવાહથી ભરેલો ભગવાન, એને એક સમયમાં જ્ઞાન અને દર્શન પ્રગટ થયા, એવો જ આત્મા હું છું. એમ કીધું ને?

એમના '**નિમિત્તે જગતના જીવોને...**' આહાહા..! '**જ્ઞાન પ્રગટે છે.**' આહાહા..! એને અંતરમાં વિશ્વાસ બેસે. પૂર્ણાનંદનો નાથ આત્મા પ્રભુને પર્યાયમાં પૂર્ણતા પ્રગટ થઈ એ આવી ક્યાંથી? પ્રભુ! એ અંદરમાં બળ હતું એ બહાર આવ્યું છે. આહાહા..! એમ મારો આત્મા પણ પ્રભુ! અનંતબળ ને અનંતજ્ઞાન ને આનંદનો સાગર છે. આહાહા..! એને માનતા પર્યાયમાં ભરતી આવે ત્યારે તો પહેલું સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન થાય અને પછી સ્થિરતા કરે ત્યારે કેવળજ્ઞાન

થાય. એવો એ આત્મા છે. એ નમાલો નથી. એ સંસારમાં રહે એવી તાકાતવાળો નથી. એવી તાકાત નથી. એ તો પર્યાયમાં છે. તાકાત તો મોક્ષમાં અનંતજ્ઞાન-દર્શનરૂપે રહે એવી તાકાત છે. આહાહા..! અરે..! એ તો પોતાની ૫ડી હોય એની વાત છે ને, ભાઈ! આહાહા..! જુઓને! આમાં ઘણું સમાડી દીધું!

'તેવી જ રીતે સર્વજ્ઞ ભગવાનને જ્ઞાન અને દર્શન એકીસાથે હોય છે અને વળી સર્વજ્ઞ ભગવાનના નિમિત્તે...' નિમિત્તેનો અર્થ? જેને થાય છે તેને એ નિમિત્ત કહેવાય છે. આહાહા..! એનાથી થતું હોય તો એ તો ભગવાન બિરાજે છે તો બધાને થવું જોઈએ. ભગવાન તો બિરાજે છે. અહીં ભરતક્ષેત્રમાં ભગવાન બિરાજતા. એમનાથી થાય તો બધાને થવું જોઈએ. પણ થાય તેને એ નિમિત્ત કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! નિમિત્તવાળા જોર આમ આપે. અહીં પાઠમાં નિમિત્ત શબ્દ આવ્યો ને? એના નિમિત્તથી–ભગવાનના નિમિત્તથી.

મુમુક્ષુ :– તું કર ત્યારે નિમિત્ત કહેવાય ને?

ઉત્તર :– પણ તું પોતે પ્રગટ કર ત્યારે એને નિમિત્ત કહેવાયને? આંધળા હોય એની સામું પણ જોતા નથી. ત્રણલોકના નાથના ભલે ભરતમાં વિરહ પડ્યા, પણ મહાવિદેહમાં તો સદાય છે. આહાહા..! અનંતજ્ઞાન અને અનંતદર્શન (સ્વરૂપ) એવા તીર્થંકરનો વિરહ મહાવિદેહમાં કદી નથી. આ અત્યારે ભરત અને ઐરાવતમાં વિરહ પડી ગયા. આહાહા..! એ ચીજ જેને અંદરમાં બેઠી... આહા..! જગતમાં છે. ભલે આ ક્ષેત્રે નથી પણ બીજે ક્ષેત્રે છે. એનું કારણ કે એ આત્માની એટલી તાકાત છે. એને ગમે તે ક્ષેત્ર કાંઈ નડતું નથી. એની તાકાત છે. અનંતબળ (છે). આહાહા..! અનંતબળનો બળિયો! આહાહા..! ઓલા નથી કહે ને બળ? છોકરાને લગન માથે બળિયો... ઓલા પાણિયારા ઉપર રાખે નહિ? પાણિયારું હોય ત્યાં પત્થર ઉપર. આ તો તે દિ'ની વાત છે. પોણો સો વર્ષ પહેલાની. માટીનો બળ.. બનાવે. તમારે તો હોય કે ન હોય. અહીં કાઠિયાવાડમાં હોય. આહાહા..! એ તો બળદેવ આ (છે). આહાહા..! ઘરે ઘરે બનાવતા. ખબર નથી તમને? નહિ? શું નામ કહેતા એને?

પ્રશ્ન :– બળિયા દેવ.

ઉત્તર :– બળિયા દેવ. પાણીનું પાણીયારું હોય ને પાણીયારું? એના ઉપર બળિયાદેવ કરે. તે દિ' આ તો અમારે ૮૦ વર્ષ પહેલાની વાત છે. અમારે ઘરે થાતું, બધું નજરે જોયું છે. બળિયાને માને. પણ એ બધી બહારથી ધૂળથી. આહાહા..! ચૈતન્યનો નાથ ઝળહળ જ્યોતિએ ભરેલો અનંતબળનો ધણી એક સમયમાં પૂર્ણ જ્ઞાન અને દર્શન એક સમયે યુગપદ્ જાણે તેમ પ્રગટ કરે. એ જીવનું નિમિત્તપણું જેણે ઉપાદાનમાં જ્યાં લીધું એને એ નિમિત્ત થયું કહેવાય. ત્યારે એણે પોતાથી પ્રગટ કર્યું છે. આહાહા..!

'જગતના જીવોને જ્ઞાન પ્રગટ થાય છે.' આમાં ગજબ કર્યું છે! આહાહા..! એની આટલી ઋદ્ધિવાળા પ્રભુ અને હું આત્મા, મારામાં એનાથી ઋદ્ધિ ને બળ ઓછું, એ આત્મા નહિ.

આહાહા..! પૂર્ણ જ્ઞાન, પૂર્ણ દર્શન અને પૂર્ણ આનંદથી ભરેલા લાખો કેવળીઓ મહાવિદેહમાં બિરાજે છે. વીસ તીર્થંકરો બિરાજે છે. આહાહા..! અરે..! એવા પરિણામ આવી ગયા (કે) ત્યાંથી છૂટીને અહીં અવતાર થઈ ગયા. પરમાત્મા બિરાજે છે ત્યાં. આહાહા..! એ પોતાની કચાશની જ વાત છે. આહાહા..! પછી એમ કહેતા કે, હે પ્રભુ! તમારી કરુણા થઈ કે હું અહીં આવ્યો. આપના જ્ઞાનમાં અહીં આવવાનું આવ્યું એ કરુણા. આહાહા..! ભગવાનને દયા વર્તે છે ઇ આ. ઇ જાણે છે ને? એ દયા. આહાહા..! આમાં આટલામાં નાખી દીધા. **'ભગવાનના નિમિત્તે જગતના જીવોને...'** આંકડો બાંધ્યો નથી. **'જગતના જીવોને જ્ઞાન પ્રગટ થાય છે.'** ભગવાન ચૈતન્યની જ્યોત ઝળહળી ઉઠી... આહાહા..!

શ્લોક-૨૭૪

(वसंततिलका)

सद्बोधपोतमधिरुह्य भवाम्बुराशि-
मुल्लंध्य शाश्वतपुरी सहसा त्वयाप्ता।
तामेव तेन जिननाथपथाधुनाहं
याम्यन्यदस्ति शरणं किमिहोत्तमानाम्।।२७४।।

[શ્લોકાર્થ :–] (હે જિનનાથ!) સદ્દ્જ્ઞાનરૂપી નાવમાં આરોહણ કરી ભવસાગરને ઓળંગી જઈને, તું ઝડપથી શાશ્વતપુરીએ પહોંચ્યો. હવે હું જિનનાથના તે માર્ગે (–જે માર્ગે જિનનાથ ગયા તે જ માર્ગે) તે જ શાશ્વતપુરીમાં જાઉં છું; (કારણ કે) આ લોકમાં ઉત્તમ પુરુષોને (તે માર્ગ સિવાય) બીજું શું શરણ છે? ૨૭૪.

શ્લોક-૨૭૪ ઉપર પ્રવચન

सद्बोधपोतमधिरुह्य भवाम्बुराशि-
मुल्लंध्य शाश्वतपुरी सहसा त्वयाप्ता।
तामेव तेन जिननाथपथाधुनाहं
याम्यन्यदस्ति शरणं किमिहोत्तमानाम्।।२७४।।

શ્લોકાર્થ :- **'(હે જિનનાથ!)'** હે જિનનાથનો પોકાર કોણ કરે? આહાહા..! જેને વીતરાગી પરમાત્મા અનંત સિદ્ધ થઈ ગયા અને લાખો મનુષ્યપણે બિરાજે છે. આહાહા..! અનંત અનંત

વીતરાગી સિદ્ધો થઈ ગયા અને લાખો કેવળીઓ બિરાજે છે. વીસ તીર્થંકર બિરાજે છે. એ તો મનુષ્યક્ષેત્રમાં બિરાજે છે. આહાહા..! **'(હે જિનનાથ!) સદ્દજ્ઞાનરૂપી નાવમાં આરોહણ કરી ભવસાગરને ઓળંગી જઈને, તું ઝડપથી શાશ્વતપુરીએ પહોંચ્યો.'** આહાહા..! આ બધી પ્રતીત આવી છે કે નહિ? આ કોણ બોલે છે આ? આહાહા..!

હે નાથ! **'સદ્દજ્ઞાનરૂપી નાવમાં...'** અંતરની સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી નાવમાં, તેમાં **'આરોહણ કરી...'** પ્રભુ! આપ જ્ઞાનમાં આરોહણ કરીને. કોઈ ક્રિયા કરીને તમે કેવળજ્ઞાન મુક્તિ પામ્યા એમ નથી. આહાહા..! એમ કહ્યું ને? જ્ઞાનમાં આરોહણ કરી. આહાહા..! **'ભવસાગરને ઓળંગી જઈને,...'** આહાહા..! ચોર્યાશીના અવતાર છોડી દીધા. ઓળંગી ગયા. પોતાના જ્ઞાન અને દર્શનના બળથી ભવસાગરને ઓળંગી ગયા. **'તું ઝડપથી શાશ્વતપુરીએ પહોંચ્યો.'** અને અલ્પકાળમાં તમે શાશ્વત સિદ્ધપુરીમાં પ્રભુ એક સમયમાં પહોંચી ગયા.

'હવે હું જિનનાથના તે માર્ગે...' આહાહા..! જુઓ! આ શિષ્ય એમ કહે છે. શિષ્ય એનું નામ. એને અંદરથી વિશ્વાસ ઊપજી જાય. **'હવે હું જિનનાથના તે માર્ગે (–જે માર્ગે જિનનાથ ગયા તે જ માર્ગે) તે જ શાશ્વતપુરીમાં જાઉં છું;...'** આહાહા..! પાંચમાં આરાના છદ્મસ્થ મુનિ આવું જોર કરીને વાત કરે છે. આહાહા..! આ પંચમઆરામાં હજાર વર્ષ પહેલા. પાંચમાં આરામાં ન થઈ શકે અને ફલાણું ન થાય, પાંચમો આરો નડે છે. ધૂળેય નડતો નથી. આહાહા..! શું કહે છે? જુઓને!

'હવે હું જિનનાથના તે માર્ગે (–જે માર્ગે જિનનાથ ગયા તે જ માર્ગે) તે જ શાશ્વતપુરીમાં જાઉં છું;...' આહાહા..! એ શાશ્વત સિદ્ધપુરી ત્યાં હું જાઉં છું, પ્રભુ! આહાહા..! પંચમઆરાના અલ્પજ્ઞ પ્રાણી પરમાત્માના વિરહમાં તેના અસ્તિત્વની માન્યતામાં કરીને... આહાહા..! તેના વિરહકાળમાં પણ એ છે. અહીંયાં છે ક્યાંક એમ માનીને પોતાને કહે, હે નાથ! આપ ભવને ઓળંગી ગયા. શાશ્વતપુરીમાં ચાલ્યા ગયા. હું પણ હે નાથ! તમારા માર્ગને લઈને... આહાહા..! તમે જે માર્ગ કહ્યો તે માર્ગ. એ સિવાય કોઈ માર્ગ છે નહિ.

'(–જે માર્ગે જિનનાથ ગયા તે જ માર્ગે) તે જ શાશ્વતપુરીમાં જાઉં છું;...' આહાહા..! એક તો દર્શન-જ્ઞાન તો છે પણ અલ્પ કાળમાં મોક્ષે જઈશ, એમ કહે છે. આહાહા..! પ્રભુ! હું અલ્પ કાળમાં શાશ્વતપુરીમાં આવીશ. આહાહા..! સંસારને ઓળંગીને આપ જેમ ચાલ્યા ગયા, એમ હું પણ ભવને ઓળંગીને પ્રભુ આવું છું ત્યાં. આહાહા..! આ અનુભવનો વિશ્વાસ કેટલો હશે! આહાહા..! પંચમઆરાનો પ્રાણી કહે છે, પ્રભુ! આપ જે રસ્તે ગયા, શાશ્વતપુરીને પામ્યા એ રસ્તે હું આવું છું. આહાહા..! અહીં રાંકાની ને દરિદ્રની વાતું નથી આમાં. આહાહા..! અનંત અનંત આનંદ અને અનંત બળનો ધણી પ્રભુ! આપે પ્રગટ કર્યું એવું પ્રગટ કરીને પ્રભુ! હું ચાલ્યો આવું છું. એમ કહે છે. આહાહા..! છદ્મસ્થને ખબર પડી જતી હશે? કેવળીને પૂછ્યા વિના? આહાહા..!

'તે જ શાશ્વતપુરીમાં જાઉં છું; (કારણ કે) આ લોકમાં ઉત્તમ પુરુષોને (તે માર્ગ સિવાય) બીજું શું શરણ છે?' આહા..! આ લોકમાં ઉત્તમ પુરુષોને. ઉત્તમ પુરુષોને. સાધારણ પ્રાણી તો કંઈકને શરણ માનીને પડ્યા છે. બાયડીના, છોકરાના, પૈસાના, આબરૂના, દુકાનના, ધંધાના. આહાહા..! **'આ લોકમાં ઉત્તમ પુરુષોને (તે માર્ગ સિવાય)...'** વીતરાગે કહેલો જે માર્ગ... આહાહા..! પૂર્ણાનંદના નાથની પ્રતીતિ, જ્ઞાન અને રમણતા, એવો જે પ્રભુએ મારગ કહ્યો તે મારગને... આહાહા..! **'ઉત્તમ પુરુષોને (તે માર્ગ સિવાય) બીજું શું શરણ છે?'** બીજું શરણ છે શું? આહાહા..! અહીં તો વ્યવહાર શરણ પણ કાઢી નાખ્યું.

વ્યવહાર આવ્યું હતું ને? વ્યવહાર સાધન છે. સવારે નહોતું આવ્યું? વ્યવહાર સાધન. પછી પાછું આવ્યું હતું કે એવું કાંઈ નથી. એના એ શબ્દમાં આવ્યું કે આ ઉપાય નથી. આહાહા..! આવા અર્થ કરવામાં ફેર પડે. પોતાની નબળાઈને શાસ્ત્રના અર્થમાં ગોઠવી નાખે. પ્રભુ! તું અનંતબળનો ધણી, એક સમયમાં અનંત વીર્ય પ્રગટ કરી શકે એવી તારામાં તાકાત (છે). એને તું નબળો અને હીણો માનીને રખડી રહ્યો છે. આહાહા..! એને લઈને રખડવું થયું. નબળો અને હીણો માનવો એ જ મિથ્યાત્વ છે. આહાહા..! સબળો અને પૂર્ણ. આહાહા..! દેહમાં બિરાજતા ભગવાન આ બધા પૂરા પૂરા ભર્યા છે, કહે છે. આહાહા..! શક્તિએ, ગુણે, સ્વભાવે... આહાહા..! પૂર્ણ છે તેને ન પામી શકે એ પ્રશ્ન રહેવા દે. એ વાત અહીં નથી, કહે છે. પ્રભુ! તું જે રસ્તે ગયો તે રસ્તે હું આવું છું. આહાહા..! પાંચમા આરાનો જીવ કહે છે. અહીં પાંચમા આરાનો કહે છે ને? કોણ કહે છે આ? આહાહા..! એને આરો-ફારો ક્યાં નડતો હતો? આહાહા..! પાંચમો આરો હોય કે પહેલો આરો હોય કે... આહાહા..!

પહેલા આરામાં પણ જુગલિયા સમકિત પામે છે ને? જુગલિયા. પહેલા આરે એટલે ઓલા .. આગળ, હોં! અહીંના પહેલા આરામાં નહિ. આહાહા..! **'(તે સિવાય બીજું શું શરણ છે?'** કોને શોધવું છે? આત્માના અંતર આનંદના અનંતબળથી ભરેલો ભગવાન, એને શોધવું મૂકીને હવે તારે શોધવું છે શું? એનું શરણ મૂકીને શરણ અહીં તો ભગવાનનું શરણ છે એમ પણ ન કહ્યું. અરિહંતા શરણં, સિદ્ધા શરણં માંગલિકમાં આવે છે ને? આહાહા..! અહીં તો આત્મા આ શરણ છે. અરિહંત પણ શરણ નથી. કારણ કે બીજાને યાદ કરવા જાશે ત્યાં વિકલ્પ આવશે. આહાહા..!

અહીંયાં તો કહે છે, અન્ય આના સિવાય, હે નાથ! આપ જે માર્ગ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રથી મોક્ષને પામ્યા, એ માર્ગ સિવાય પ્રભુ બીજું શરણ ક્યાં છે? આહાહા..! હું પણ એ માર્ગે ચાલ્યો આવું છું. તમે જે સિદ્ધપુરી પામ્યા, હું પણ પંચમઆરાનો જીવ એમ કહું છું, પ્રભુ! હું પણ પામીશ. આહાહા..! કેટલું જોર મૂક્યું! જુઓને! અહીં રાંકાના કામ નથી. નબળાઈના અને રાંકાના કામ નથી. આ તો વીરના કામ છે. આહાહા..! જેને અંદરમાં ત્રણલોકનો નાથ બિરાજે છે. એક ક્ષણમાં કેવળજ્ઞાન પ્રગટ કરી શકે. અનંતબળ જેમાં ભર્યું છે. એ શરીર,

વાણી, મનને લઈને નહિ. એ તો પર જડ છે. એનામાં અનંતબળ ભર્યું છે. અનંતવીર્ય. જે બળના જોરે અંતરમાં કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન પામી શકે. આહાહા..! એવા આત્માનો અનુભવ, એવા આત્માની પ્રતીતિ, એવા આત્માનો અંતરંગ ભરોસો (કરવા જેવો છે). આહાહા..! એ સિવાય દુનિયામાં કાંઈ કરવા જેવું છે નહિ. આહાહા..! ૨૭૪ થયો એ.

શ્લોક-૨૭૫

(मंदाक्रांता)

एको देवः स जयति जिनः केवलज्ञानभानुः
कामं कान्तिं वदनकमले संतनोत्येव कांचित्।
मुक्तेस्तस्याः समरसमयानंगसौख्यप्रदायाः
को नालं शं दिशतुमनिशं प्रेमभूमेः प्रियायाः।।२७५।।

[શ્લોકાર્થ :–] કેવળજ્ઞાનભાનુ (–કેવળજ્ઞાનરૂપી પ્રકાશના ધરનારા સૂર્ય) એવા તે એક જિનદેવ જ જયવંત છે. તે જિનદેવ સમરસમય અનંગ (-અશરીરી, અતીંદ્રિય) સૌખ્યની દેનારી એવી તે મુક્તિના મુખકમળ પર ખરેખર કોઈ અવર્ણનીય કાન્તિને ફેલાવે છે; (કારણ કે) કોણ (પોતાની) સ્નેહાળ પ્રિયાને નિરંતર સુખોત્પત્તિનું કારણ થતું નથી? ૨૭૫.

શ્લોક-૨૭૫ ઉપર પ્રવચન

૨૭૫.

एको देवः स जयति जिनः केवलज्ञानभानुः
कामं कान्तिं वदनकमले संतनोत्येव कांचित्।
मुक्तेस्तस्याः समरसमयानंगसौख्यप्रदायाः
को नालं शं दिशतुमनिशं प्रेमभूमेः प्रियायाः।।२७५।।

શ્લોકાર્થ :– આહાહા..! **'કેવળજ્ઞાનભાનુ (–કેવળજ્ઞાનરૂપી પ્રકાશના ધરનારા સૂર્ય)...'** ઘટઘટમાં બિરાજે છે. આહાહા..! પ્રભુ દૂર નથી. એક સમય દૂર નથી. તારી નજરને આળસે રહી ગયો છે. આહાહા..! શરીરમાં અનંતો કેવળજ્ઞાનભાનુ (મોજૂદ છે). જે વસ્તુ હોય એ અપૂર્ણ ન હોય, અશુદ્ધ ન હોય... આહાહા..! એવો જે ભગવાનઆત્મા પૂર્ણ અને શુદ્ધ છે. **'(–કેવળજ્ઞાનરૂપી પ્રકાશના ધરનારા સૂર્ય) એવા તે એક જિનદેવ જ જયવંત છે.'** આહાહા..!

આ જગતમાં એક આ દેવ જ બિરાજમાન છે. આહાહા..! બીજી હયાતી હો, એની અહીં કાંઈ કિંમત નથી, કહે છે. જિનદેવ એક છે એની કિંમત છે મારે તો. આહાહા..! છે?

'કેવળજ્ઞાનભાનુ (–કેવળજ્ઞાનરૂપી પ્રકાશના ધરનારા સૂર્ય) એવા તે એક જિનદેવ જ જયવંત છે.' આહાહા..! **'તે જિનદેવ સમરસમય અનંગ (–અશરીરી, અતીંદ્રિય) સૌખ્યની દેનારી એવી તે મુક્તિના...'** આહાહા..! એવા **'તે જિનદેવ સમરસમય અનંગ (-અશરીરી, અતીંદ્રિય) (સમતારૂપી) સૌખ્યની દેનારી...'** ઇન્દ્રિયના સુખો તો ઝેરના સુખો (છે). પાડી નાખે નિગોદમાં જવાના. આહાહા..! એક કપડાનો કટકો રાખીને મુનિ માને અને નિગોદમાં જાય. આવી જે ભાષા વીતરાગની... આહાહા..! એ બધાને લાગુ પડે ને? જૈન સિવાય બધાને લાગુ પડે ને? આહાહા..! પૂર્ણાનંદના નાથને કોઈ કર્તા માને અને કોઈ ફળ માને કે કાંઈક મળશે તો દેવલોકમાં જાશું. આ મળે ને તે મળે ને... આહાહા..!

અહીં કહે છે કે, **'કેવળજ્ઞાનભાનુ (–કેવળજ્ઞાનરૂપી પ્રકાશના ધરનારા સૂર્ય) એવા તે એક જિનદેવ જ જયવંત છે.'** આહાહા..! અમારા હૃદયની તો અંદર ભગવાન જિનદેવ જયવંત વર્તે છે. આહાહા..! બાકી બધી કોઈ શાશ્વત ચીજ છે નહિ. બધી નાશવાન.. નાશવાન.. નાશવાન. આહાહા..! ઓલાને કીધુંને જુઓને એ. 'હિંમતભાઈ' કહેતા હતા. ડોક્ટરોએ એટલી મહેનત કરી. ઇંજેક્શન આપીને ચીર્યું. પેટ ચીર્યું, આ ચીરે આખું, બધું ચીરી નાખ્યું પણ આ ઊલટી કેમ થાય છે એ પત્તો ન ખાધો. આ બધા ડોક્ટર ભણેલા. મોટા મોટા ડોક્ટરો. કારણ કે એ તો કરોડપતિ છે. 'ગુણવંતભાઈ'. મીઠાના વેપારી. 'ભાવનગર' છે. સ્વામિનારાયણ છે. આહાહા..! બધું ચીર્યું. બહુ જોયું. ઇંજેક્શન મારીને ચામડીને ઓલી કરીને. એને દુઃખ ન લાગે એટલે. ખરાબ ચામડીને... પત્તો ખાધો નહિ. આ તો પત્તો ખાધા વિના રહે નહિ, કહે છે. આહાહા..! રાગ અને આત્માને ચીરી નાખ્યે કેવળજ્ઞાન પ્રગટ થયા વિના રહે નહિ. આહાહા..! એ ડોક્ટર કરી શક્યા નહિ પણ આ ડોક્ટર કરી શકે એવો છે. આહાહા..! એ તો કરોડપતિ છે, સ્વામિનારાયણ છે. 'ભાવનગર'માં મીઠાનું કારખાનું (છે). આહાહા..!

અહીં કહે છે, હે નાથ! એક જિનદેવ જયવંત છે. શું કહે છે આ? પ્રભુ! અમને તો બીજું બધું જયવંત દેખાતું જ નથી. એક જિનદેવ જ જયવંત છે. આહાહા..! એક વીતરાગી પરમાત્મા જેણે વીતરાગી દશા પ્રગટ કરી એ જ એક જયવંત દેખાય છે. બાકી કોઈ જયવંત છે નહિ કાંઈ. આહાહા..! એ કરોડો રૂપિયાના મહેલ ને અબજો રૂપિયા ને પૈસા, આહાહા..! ધૂળ ને ધાણી. આહાહા..! અબજોપતિ. ત્યાં ઓલા કીધું ને 'નાઈરોબી'. પંદર જણા તો અબજોપતિ, અબજપતિ. એક જણો આવ્યો. 'રતિલાલ' કરીને. બિચારો એકલો છે. મોટો ભાઈ મરી ગયો. અબજપતિ. આવ્યા. આવે તો ખરા ને મોટું નામ સાંભળીને. પાછા ત્યાં પણ આવ્યા હતા. 'મલાડ' 'મુંબઈ'. પણ આ વાત ક્યાં? આહાહા..! બધી એકે આત્મા સિવાય કોઈપણ ચીજની વિસ્મયતા અને આશ્રયતા લાગે ત્યાં સુધી પ્રભુનો અનાદર થાય

છે. આહાહા..!

પ્રભુ ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાનઆત્મા, એની અતિશયતા સિવાય કોઈપણ ચીજની અતિશયતા અને વિશેષતા ભાસે તો પ્રભુનો અનાદર છે. આહાહા..! તું વિશેષ અને વિશેષ તો આ છે. આહાહા..! અહીં કહે છે કે વિશેષ હોય તો હું એક આત્મા છું. પ્રભુ! તમે વિશેષમાં જયવંત વર્તો છો. **'તે જિનદેવ સમરસમય અનંગ (–અશરીરી, અતીંદ્રિય) સૌખ્યની દેનારી એવી...'** આહાહા..! ભગવાન ત્રણલોકનો નાથ સમરસમય અનંગ. સમતામય સુખ, અનંગનું સુખ. આ તો અંગનું સુખ. એ દુઃખ. અંગનું સુખ એ દુઃખ. અનંગનું સુખ એ સુખ. આહાહા..!

'અનંગ (–અશરીરી, અતીંદ્રિય) સૌખ્યની દેનારી એવી તે મુક્તિના મુખકમળ પર...' આહાહા..! મુક્તિનું મુખકમળ એટલે મુક્તિની પ્રગટ દશા ઉપર **'ખરેખર કોઈ અવર્ણનીય કાન્તિને ફેલાવે છે;...'** આહાહા..! આપ તો પ્રભુ પર્યાયમાં અવર્ણનીય–વર્ણન કરી શકાય નહિ, કથનમાં આવે નહિ એવી શાંતિને ફેલાવી રહ્યા છો. આહાહા..! ગાથા અરિહંતના... એનો અર્થ કે તું એવડો છો. આહાહા..! **'એવી તે મુક્તિના મુખકમળ પર ખરેખર કોઈ અવર્ણનીય કાન્તિ...'** આહાહા..! કેવળજ્ઞાનની પર્યાય પ્રગટ થઈ ત્યાં અવર્ણનીય કોઈ કાન્તિ ફેલાણી. આહાહા..! જે શક્તિરૂપે કેવળજ્ઞાન હતું, અનંતબળ હતું એ બધું ફેરવીને પર્યાય ઉપર આમ શોભામાં લાવ્યા તમે. એ પર્યાયમાં શોભામાં લાવ્યા. આહાહા..! જેમાં નહોતું ત્યાં લાવ્યા. હતું એમાંથી લાવ્યા. આહાહા..! છે?

'કોઈ અવર્ણનીય કાન્તિને ફેલાવે છે;...' આહાહા..! આનંદની અવસ્થા, હે પરમાત્મા! તારા અનંગ સૌખ્ય, અશરીરી સુખ, એના આનંદની શોભા તું ફેલાવે છે. આહાહા..! અવર્ણનીય શોભે છે. આહાહા..! **'(કારણ કે) કોણ (પોતાની) સ્નેહાળ પ્રિયાને નિરંતર...'** આહાહા..! પરિણતિ પર્યાય પોતાની છે એમ કહે છે. પર્યાયને કોણ પૂર્ણ શોભા ન આપે? એમ કહે છે. આહાહા..! **'કોણ (પોતાની) સ્નેહાળ પ્રિયાને નિરંતર સુખોત્પત્તિનું કારણ થતું નથી?'** આહાહા..! દુનિયામાં પણ અજ્ઞાની એ પ્રમાણે કરે છે. આહાહા..! પોતાની જે નિર્મળ પરિણતિ, કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, અનંતઆનંદ એવી જે દશા અંતરમાં ભરી હતી તે પ્રગટ કરી, પ્રભુ! એને આપ શોભાવો છો અને આપને કાન્તિ શોભે છે. એનાથી આપની કાન્તિ છે. આહાહા..! છે?

'અવર્ણનીય કાન્તિને ફેલાવે છે; (કારણ કે) કોણ (પોતાની) સ્નેહાળ પ્રિયાને નિરંતર સુખોત્પત્તિનું કારણ થતું નથી?' આહાહા..! પોતાની જે પર્યાય છે એ પોતાની પ્રિયા છે. એમાં કોણ ન શોભા કરે? અનંતી અનંતી જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-આનંદની પર્યાયમાં શોભા કરે છે, પ્રભુ! આહાહા..! બહુ સરસ આવી ગયું આજે. આહાહા..! પ્રભુ આવા છે અને એવો તું છો. તારામાં અને પ્રભુમાં દ્રવ્યદૃષ્ટિએ ફેર કાંઈ નથી. પર્યાયમાં ફેર (છે)–સંસાર અને સિદ્ધ. આહાહા..! ભગવાનઆત્મા સ્ત્રીનું શરીર હોય કે પુરુષનું હોય, પશુનું હોય કે દેવનું હોય, નારકીનું હોય. ભગવાન તો પરિપૂર્ણ અંદર બિરાજે છે. આહાહા..!

અહીં કહે છે કે, હે નાથ! આપની પરિણતિની શોભા કેમ કરાતી નથી? **'સુખોત્પત્તિનું કારણ થતું નથી?'** પૂર્ણ સુખોત્પત્તિનું કારણ આત્મા છે. આત્માની પર્યાયમાં પૂર્ણ સુખની ઉત્પત્તિનું કારણ તમે છો. આહાહા..! બહાર ક્યાંય સુખ નથી. આહાહા..! પૈસામાં, સ્ત્રીમાં, કુટુંબમાં, આબરૂમાં, શરીરના બળમાં, તેજમાં, શરીરના તેજફળમાં ધૂળેય નથી. આહાહા..! પ્રભુ! તારી અંતરની કાન્તિ એ જે પર્યાયમાં પ્રગટ થાય... આહાહા..! એ અવર્ણનીય છે. કથન કરી શકાય નહિ, એનું વર્ણન કરી શકાય નહિ. આહાહા..! આવો ભગવાન દેહમાં બિરાજે છે. આ છતી ચીજ બિરાજે, એને છતીને ન માને અને અછતી જે નથી, જે કાયમ રહેનારી નથી એને છતી તરીકે માને! આહાહા..!

અહીં તો કહે છે, પ્રભુ! હું તો આપના પૂર્ણ આનંદના સુખમાં શોભા જે કરો છો એ મને પ્રિય છે. આહાહા..! અને એ **'સુખોત્પત્તિનું કારણ થતું નથી?'** આહાહા..! ૨૭૫ થઈ.

શ્લોક-૨૭૬

(अनुष्टुभ्)

जिनेन्द्रो मुक्तिकामिन्याः मुखपद्मे जगाम सः।
अलिलीलां पुनः काममनङ्गसुखमद्वयम्।।२७६।।

[શ્લોકાર્થ :–] તે જિનેંદ્રદેવે મુક્તિકામિનીના મુખકમળ પ્રત્યે ભ્રમરલીલાને ધારણ કરી (અર્થાત્ તેઓ તેમાં ભ્રમરની જેમ લીન થયા) અને ખરેખર અદ્વિતીય અનંગ (આત્મિક) સુખને પ્રાપ્ત કર્યું. ૨૭૬.

શ્લોક-૨૭૬ ઉપર પ્રવચન

૨૭૬.

जिनेन्द्रो मुक्तिकामिन्याः मुखपद्मे जगाम सः।
अलिलीलां पुनः काममनङ्गसुखमद्वयम्।।२७६।।

શ્લોકાર્થ :– આહાહા..! **'તે જિનેંદ્રદેવે મુક્તિકામિનીના મુખકમળ પ્રત્યે...'** મુક્તિરૂપી કામિની એવા મુખકમળ **'પ્રત્યે ભ્રમરલીલાને ધારણ કરી...'** આહાહા..! મુખકમળ પ્રત્યે ભ્રમરલીલાને ધારણ કરી. આ ભમરા ફરે છે ત્યાં આત્માના આનંદ જેમાં ફૂલના રસમાં ભમરા ફરે એમ આત્માની પર્યાયના રસમાં આપની આનંદની દશા અંદર ફરે છે. આહાહા..!

સમય સમયની પર્યાય ફરે છે. આહાહા..! એક સમયનો આનંદ એ જ બીજે સમયે આનંદ અને પછી... આહાહા..! **'જિનેન્દ્રદેવે મુક્તિકામિનીના મુખકમળ પ્રત્યે ભ્રમરલીલાને ધારણ કરી (અર્થાત્ તેઓ તેમાં ભ્રમરની જેમ લીન થયા)'** ભમરો જેમ રસમાં લીન થઈ જાય એમ પ્રભુ આત્માના આનંદમાં લીન થઈ ગયા.

'અને ખરેખર અદ્વિતીય અનંગ (આત્મિક) સુખને પ્રાપ્ત કર્યું.' આહાહા..! અદ્વિતીય અપૂર્વ અનંતકાળમાં કદી એક સેકન્ડ પણ નથી કર્યું, એવા પ્રભુ આપે અનંતસુખની પ્રાપ્તિ કરી. આહાહા..! આવો વિશ્વાસ અને અનુભવ જેને બેસે એને કેવળજ્ઞાન થયા વિના રહે નહિ. (શ્રોતા :– પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)